Maria Onofraş

SENSURI NOI ÎN VOCABULARUL ROMÂNESC

O realitate cunoscută de specialişti, dar uşor observabilă şi de vorbitori este că limba evoluează din cauză că lumea evoluează. Limba permanent trebuie să se pună de acord cu dezvoltarea vieţii de toate zilele, cu ultimele inovaţii ale tehnicii şi ale ştiinţei. Acest „acord" se realizează în primul rând prin intermediul vocabularului, sector în care raportul limbă/societate se manifestă cel mai direct şi evident prin două modalităţi: pe de o parte, prin împrumutarea sau crearea pe teren propriu de cuvinte noi şi, pe de altă parte, prin îmbogăţirea cuvintelor existente cu noi semnificaţii. În aşa fel, dinamica şi vitalitatea unităţilor lexicale nu reies numai din cantitatea cuvintelor recente sesizabile de întreaga lume, ci şi din adăugările semantice la cuvinte prezente deja în limbă.

În cele ce urmează ne vom referi exclusiv la cel de-al doilea aspect, folosind exemple întâlnite în presa scrisă, care este o sursă de comunicare mai mult sau mai puţin efemeră şi care, în mare parte nu beneficiază de un filtru riguros, folosit de textele ştiinţifice. Totodată, datorită prestigiului pe care îl are presa, cuvintele şi sensurile noi intrate în limbă exercită o puternică influenţă asupra vorbitorilor cu o cultură lingvistică, în general, medie.

Cea ce interesează în acest sens este nu atât nevoia intrării în limba a acestor sensuri şi cuvinte, cât imperativul prezenţei lor într-un anumit context.

Ne vom opri în continuare la verbul *a realiza*, utilizat atât în limbajul oral, cât şi în cel scris. Deşi ne-am mai referit la acest cuvânt, frecvenţa îngrijorătoare a greşelilor ce se produc ne îndreptăţeşte să-l aducem din nou în discuţie. Dicţionarele limbii române [1] ne prezintă următoarele sensuri: 1. a aduce ceva la îndeplinire; a face să devină real; a înfăptui, a efectua (*a realiza planurile*). 2. a (se) concretiza, a (se) întruchipa, a (se) materializa. 3. a produce, a obţine ceva (*fabrica a realizat 5000 de costume*). 4. a crea (*o operă de artă*). 5. a publica (*se vor realiza materiale publicitare)*. 6. a se dezvolta deplin (*a se realiza ca specialist*). 7. a-şi da seama; a înţelege (*am realizat greşeala*). În vorbire apare şi sensul, frecvent folosit în Republica Moldova de „a vinde, a comercializa, a plasa marfa" cu derivatele lui *realizabil, realizare, realizator* (de exemplu, *marfă realizabilă, marfă spre realizare* şi *se caută un realizator)*.

După cum menţionează Florica Dumitrescu, [3] multiplele sensuri ale verbului *a realiza,* amintite aici, au origini şi explicaţii socioculturale diferite, ce se reduc, în special, la următoarele: influenţa unei limbi străine, în primul rând limba franceză, din care ne-a venit sensul 4 (de exemplu, *a realiza un film*), din limba engleză, din care a venit sensul 7 (de exemplu, *am realizat greşeala*) şi recent, din limba rusă (de exemplu*, a realiza marfa*). Prezenţa acestui verb în contextele amintite se datorează tendinţei generale de a înlocui vocabularul tradiţional cu termeni internaţionali. Este cunoscut că verbul *реализовать* din rusă, a fost preluat din franceză *realiser* care înseamnă şi *„*a obţine o sumă de bani în urma desfacerii unor mărfuri". Acest sens utilizatorii de limbă rusă l-au interpretat drept „a vinde" şi a fost preluat şi de vorbitorii din Basarabia. [4]

BDD-A6603 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:21:56 UTC)

Sensul menţionat suplimentar nu este încă înregistrat, deoarece dicţionarele nu reuşesc să înglobeze în întregime bogăţia de cuvinte generate de permanenta dezvoltare a lexicului. Un dicţionar normativ are sarcina de a reflecta în mod obiectiv normele limbii literare, bazându-se pe analiza situaţiei actuale. În acest scop, deseori se renunţă la includerea în registru a unor cuvinte sau sensuri ce nu au încă statut cu drepturi depline. O inovaţie devine normă doar atunci când este adoptată conştient de un număr din ce în ce mai mare de vorbitori, contribuind astfel la evoluţia şi unificarea limbii, justificându-şi, totodată, prezenţa în limbă prin concizia şi univocitatea lui semantică. Alte sensuri şi cuvinte trebuie acceptate în limbă pornind de la necesitate/non-necesitate, precum şi caracterul lor facultativ în limbă. Dacă sensul sau cuvântul împrumutat nu aduce nimic în limbă sau, dimpotrivă, duce la poluarea limbii cu fel de fel de ocazionalisme, greşite şi ele la rândul lor, sensul sau cuvântul devine redundant sau chiar de prisos. În această ordine de idei, menţionăm semnificaţiile nou apărute pe teren românesc a cuvintelor *afacerist, locaţie, facţiune.*

Conform dicţionarului [2], cuvântul *afacerist* are două sensuri: 1. Persoană care practică afacerismul; speculant. 2. Om de afaceri. Dacă sensul 1 este utilizat corect, atunci cel de-al doilea, frecvent la noi în ultimul timp, după părerea noastră, este deplasat. De exemplu, *George Washington, om politic şi* ***afacerist,*** *primul preşedinte al SUA*… Eroarea s-a produs, probabil, din cauză că atât *afacerist*, cât şi *om de afaceri* vin din limba engleză şi se traduc – *businessman.* [5] Corect, credem, ar fi: *George Washington, politician şi om de afaceri*

Există şi cupluri lexicale care, chiar dacă se individualizează prin adiacenţă, duc la apariţia nejustificată a sinonimelor. De exemplu, cuvântul *locaţie* în română este un substantiv polisemantic, cu sensuri ce ţin de economie, navigaţie marină şi informatică. [1]. Astăzi îl depistăm şi cu sensul preluat din engleză – „loc unde se află ceva, unde se produce un fapt, un eveniment etc." De exemplu, *Oraşul a fost construit în 1674 la vest de vechea locaţie*... În vorbire *locaţie* mai este utilizat şi cu sensul de „aşezare, localitate". De exemplu, *Grenoble, locaţie în sud-estul Franţei*... Cele două cuvinte, cu sensuri, în fond comune, s-ar părea că sunt sinonime, dar numai în aparenţă: primul *locaţie* are sens general „loc unde se află ceva", cel de-al doilea *locaţie* se referă la locuri concrete – *localitatea Grenoble.* Din cauza asemănării lor s-a produs o confuzie formală, implicit şi de sens. Din păcate, această confuzie a devenit un clişeu insuportabil prin frecvenţa sa, repetat la tot pasul, chiar şi de oamenii instruiţi, cum sunt ziariştii.

Cuvântul *facţiune* îl găsim în dicţionarele limbii române [1] cu sensul de „grup sau partid care urmăreşte să provoace tulburări într-un stat." şi este preluat din franceză. De exemplu, *Lordul Grey a intrat în parlament susţinut de facţiunea conservatorilor*. În alte dicţionare [6] cuvântul este prezentat cu un sens nou „ grup de indivizi cu activitate subversivă; gaşcă, bandă, clică." De exemplu, *Se presupune că actul terorist din metroul moscovit a fost pregătit de facţiunea Alkaida.* În presă însă cuvântul este confundat cu *fracţiune.* De exemplu, *Dl Ţurcanu şi facţiunea sa a părăsit fracţiunea comunistă.* Confuzia este explicabilă: necunoaşterea sensurilor. Paronimele *facţiune* şi *fracţiune* sunt asemănătoare ca formă şi ca sens cu o mică diferenţă. *Fracţiune* este un grup în cadrul unui partid*, facţiune* – grup sau partid.

Fără a epuiza lista exemplelor de acest fel, o constatare generală pare a se impune: rapiditatea cu care se constituie şi se extind formaţiile noi în lexicul actual vădeşte amploarea procesului de îmbogăţire a vocabularului. Dar mulţimea de cuvinte scoase din lexicul

BDD-A6603 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:21:56 UTC)

francez, englez sau rus şi puse în circulaţie fără nici un discernământ de unii vorbitori face comunicarea dificilă. Subliniem acest lucru nu pentru a nega cu desăvârşire nevoia de a folosi cuvinte şi sensuri noi, ci spre a folosi corect aceste unităţi lexicale, cu atât mai mult că limba română are la dispoziţie denumiri potrivite (de exemplu, ***a realiza marfa*** *– a vinde, a comercializa, a plasa marfa,* ***marfă realizabilă*** *– marfă vandabilă,* ***realizator*** *– vânzător, plasator, comerciant, negustor*). Totodată nu trebuie să se piardă din vedere şi faptul că în istoria unei limbi literare uzul are uneori putere de decizie, chiar şi atunci când se abate în mod nejustificat de la modelul recomandat (de exemplu, *locaţie* ar putea fi utilizat în limba literară şi cu sensul de *localitate).*

Referinţe bibliografice

1. Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu. *Noul dicţionar universal al limbii române*, ediţia a II-a. – Bucureşti-Chişinău, Litera Internaţional, 2006.

2. DEXI (Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române). – Chişinău, ARC-Cunivas, 2007.

3. Florica Dumitrescu. *Un „verbum vicarium": a realiza* // Dinamica lexicului românesc. –ieri şi azi. – Cluj-Napoca, Clusium-Logos, 1995. – P. 220.

4. Alexei Palii. *Dicţionar de dificultăţi şi surprize ale limbii române*. – Chişinău, Epigraf, 2008.

5. Irina Panovf. *Dicţionar englez-român*. – Bucureşti-Chişinău, Litera Internaţional, 2005.

6. Florin Marcu. *Dicţionar de neologisme*. – Chişinău, Ştiinţa, 2008.

Institutul de Filologie
(Chişinău)

BDD-A6603 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:21:56 UTC)